

Groepsdynamiek in kindergroepen

Hans de Ruiter is groepspsychotherapeut en werkt in de psychotherapeutische (dag)kliniek voor adolescenten en volwassenen van het Zaan Medisch Centrum te Zaandam.

Als ik later groot ben ga ik filosofieles geven aan kinderen. Dat was mijn plan. Denkles wilde ik geven, ik zou ze leren ondanks verschillen met elkaar overweg te kunnen, leren theorieën als theorie te beschouwen en er hun eigen ideeën op na te houden. Maar er kwam van alles tussen en ik werd groepstherapeut.

Nu lees ik in *Groepen* over programma's die kinderen helpen met allerlei belangrijke levensvaardigheden. Training van kinderen in vaardigheden die van pas komen in deze wereld die draait om sociale prestaties voordat je eventueel voor een niet-sociaal leven zou kunnen kiezen. Kinderen kunnen weerbaar gemaakt worden in alle fasen van hun ontwikkeling. En weerbare kinderen kunnen leren zich individueel te ontwikkelen in het sociale krachtenveld van opvoeding en scholing. In de artikelen gaat het over verschillende groepen en verschillende aspecten. Je zou kunnen zeggen: gezonde kinderen kunnen leren meer profijt te hebben van hun talenten en interacties, risicokinderen kunnen leren wat gezonder om te gaan met hun risico's, en probleemkinderen kunnen leren minder uit de boot te vallen ten opzichte van de andere kinderen. Het artikel 'Gelukkig als schoolvak' valt in categorie 1, 'Weerbaar

naar de middelbare school' in categorie 2 en 'De kanjertraining' heeft variaties die vallen in 1, 2 en 3. Ik denk dat het programma 'Over de streep' ook op alle drie de categorieën mikt.

Alle beschreven methoden zijn goed. En dan bedoel ik: hebben het hart op de goede plaats. In de fase van het leven waarin kinderen zich ontwikkelen in de omgeving waarin volwassenen en hun leeftijdsomgeving van essentieel belang zijn, kun je maar beter elementen hebben die je innerlijke structuur versterken, die je wilskracht oefenen en geldingsdrang kanaliseren, die je ervoor behoeden buiten de boot te vallen en ongelukkiger te worden dan strikt noodzakelijk. Leer ze leven in de gegeven sociale omstandigheden. Kinderen hebben spiegeling nodig, hebben gidsen nodig, hebben liefde nodig, hebben inspiratie nodig, hebben resultaat nodig, hebben plaatsing van hun lichamelijke systeem in de beschaving nodig, naast grenzen, bescherming, vrede enzovoorts, niet alleen in het gezin, maar ook en soms vooral op andere plekken waar ze proberen te functioneren. De beschreven methoden geven allemaal iets waar een kind behoefte aan kan hebben, zowel in het directe hier-en-nu,

als met mogelijkheden dat elders en hopelijk ook aan ‘thuis’ te leren.

In de groepstherapeutische praktijk zijn we constant bezig om mensen te leren op basis van de eigen ervaring contact te maken met anderen, daarin wensen en verlangens te hebben, om te gaan met tegenstrijdige en conflicterende belangen, zichzelf te vinden in een sociaal krachtenveld waarbij vormende ervaringen mee mogen tellen en zelfs onderdeel van authenticiteit en uniciteit uitmaken.

Vaak zijn groepsleden verbaasd over de simpele waarheden over zichzelf. Vaak zijn essentieel menselijke ontwikkelingsideeën afwezig of onderontwikkeld. Hoe vaak verzuchten groepsleden niet dat ze wat ze zich nu met veel moeite en pijn eigen maken liever eerder hadden geleerd, liever meer aandacht en rust hadden gekregen bij dingen die zo wezenlijk blijken te zijn. Dus ben ik blij als kinderen en jongeren geholpen worden niet in de GGZ terecht te komen, maar alleen uit gezondheid hulp zoeken. En sta ik achter elke poging die hun leert te leven met zichzelf en met anderen en ze de kans geeft zich te ontwikkelen in mensen die kunnen spelen, liefhebben en werken (om de freudiaanse trits maar weer eens aan te halen).

Er komen ook vragen op bij deze artikelen. Welke factoren maken dat deze zo van elkaar verschillende methoden werkzaam zijn? Leveren ze niet een te rooskleurige beschrijving van enthousiaste mensen die het goed voor hebben met de kinderen? Zou

er een systeem bestaan waarbij kinderen niet het risico lopen buiten de boot te vallen? Het is opvallend dat daar niets over wordt geschreven. Wat zijn de risico's van 'Over de streep' waarin op een speelse manier adolescenten worden verleid over hun eigen streep heen te gaan en zich, mogelijk voortijdig, bloot te geven omdat de groepsdruk hen meevoerde? Zijn kinderen in goede handen bij begeleiders die niet getraind zijn in het omgaan met typische groepsfactoren, zoals voegdwang, ontblootplicht en de centrifugale krachten die broze dingen kapot kunnen maken? Waar is de bijsluiter?

Impliciet zijn de schrijvers zich wel bewust van de kracht van de groep. Het charisma van de geluक्सkundedocent zal er deels uit bestaan dat hij de destructieve krachten in de groep weet te kanaliseren en te ontgiften. Bij de kanjertraining is het effect van de psycholoog groter dan van een getrainde leraar. Mijn fantasie is dan dat een docent gewend is normen af te kondigen en te handhaven, terwijl een psycholoog de normen meer kans geeft tot gezonde ontwikkeling te komen, waardoor tegelijkertijd een meer innerlijk veilige omgeving tot stand komt.

In een BBC-documentaire over *Philosophy in the classroom*, een methode van Matthew Lipman (<http://www.youtube.com/watch?v=fp5IB3YVnIE>), is duidelijk te zien dat een training in cognities en vaardigheden van de docenten in vakken als geluक्सkunde en filosofie niet voldoende is als de intradynamische en groepsdynamische aanpak ontbreekt.

Ook in het stuk over het SterID-kamp wordt kennis over en het benutten van groepsdynamische processen buiten beschouwing gelaten. Is dat omdat er nog niet veel bekend is over de groepsdynamische processen bij verschillende leeftijdscategorieën kinderen en jongeren? Meestal wordt er aandacht besteed aan leiderschapsstijlen die gaan over het beheersen en beheren van groepen. En als een kind niet helemaal mee kan komen is daar de individuele therapeut.

Op een ochtend dat onderwijs in mijn kliniek dreigt uit te vallen omdat een collega afwezig is, stel ik voor met de opleidingen te spreken over de inhoud van deze artikelen. De groep bestaat uit vijftien man, tussen de 20 en 35 jaar oud, allen zijn in opleiding, sommigen nog pre-masterstudent Psychologie of Geneeskunde, anderen studeren een vaktherapie, weer anderen zijn zich aan het specialiseren in een psychologisch of psychiatrisch beroep. Zij vinden veiligheid het allerbelangrijkst als basis voor de structuur van het programma en het aanbod van de begeleiders én als leerpunt voor de deelnemers. Ze hebben ervaren dat docenten vaak de *impact* van ogenschijnlijk simpele vragen naar ervaringen en ideeën niet kunnen inschatten. Zij denken dat grote verschillen in intelligentie en innerlijke problematiek altijd zullen leiden tot uitvallers. Zelfs op goed geleide Montessorischolen, zo is hun ervaring, vallen aanpassende kinderen buiten de boot en dat levert schade op voor later. Zij vinden het belangrijk die processen te

behandelen waar alle kinderen mee te maken hebben, met name hoe groepen functioneren, hoe je in groepen kunt functioneren zonder angst of overmatige aanpassing. Op de vraag wat ze op school hadden willen leren als ze nu terugkijken antwoorden zij: leren denken, leren bespreken waarin je het met iemand eens bent en waarin je verschilt met behoud van de relatie; leren voelen en leren begrijpen hoe gevoelens werken; leren leven met wisselende innerlijke bewegingen; leren omgaan met lichamelijke; een eigen mening leren ontwikkelen; leren genieten van kennis; leren omgaan met volwassenen die ofwel monomaan ofwel lollig zijn. En wat men belangrijk vindt: het is een proces dat tijd kost. Vroeg beginnen wordt gezegd en dan voortbouwen met circulair verdiepen van veiligheid naar intimiteit met follow-up, dat spreekt het meest aan.

We zijn het dus helemaal eens met de huidige staatssecretaris van onderwijs. Terug naar de kerntaken van een school: leren denken, voelen, omgaan met overeenkomsten en verschillen en genieten van kennis en kunde, leren je eigen talent te ontwikkelen, zinvol te zijn voor jezelf en de maatschappij en je zonder gedoe door de lesvakken heen loodsen. En dat allemaal in groepsdynamische processen waarin men zichzelf en elkaar langzaam uitvindt.

Als ik later groot ben vind ik filosofie voor kinderen nog steeds leuk maar ga ik me verdiepen in dynamische processen in groepen kinderen en adolescenten.